

Тема: «Нормативно-правові акти з питань цивільного захисту. Організація заходів цивільного захисту в установах та закладах освіти. Порядок проведення об'єктових тренувань у навчальних закладах»

Нормативно-правові акти з питань цивільного захисту.

Правовою основою цивільного захисту є Конституція України, Кодекс цивільного захисту, інші закони України, а також акти Президента України та Кабінету Міністрів України.

Деталізуємо законодавчі документи з питань навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях, організації та функціонування об'єктової структури цивільного захисту закладу освіти:

- Постанова кабінету міністрів України від 09.01.2013 року №11 «Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту».

- Постанова кабінету міністрів України від 26.06.2013 року №444 «Про затвердження Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях».

- Наказ МОН України від 03.09.2009 року №814 «Про Положення про Функціональну підсистему “Освіта і наука України” єдиної державної системи запобігання і реагування на надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру».

- Наказ МВС України від 11.09.2014 року №934 «Про затвердження Порядку організації та проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту».

- Наказ ДСНС України від 12.07.2016 № 335 «Про затвердження Примірного переліку документів з питань цивільного захисту, що розробляються центральними і місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, суб'єктами господарювання».

Кодекс цивільного захисту визначає загальний порядок навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях створення і функціонування об'єктової структури цивільного захисту.

Розглянемо детально деякі статті Кодексу:

Стаття 4. Цивільний захист - це функція держави, спрямована на захист населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій шляхом запобігання таким ситуаціям, ліквідації їх наслідків і надання допомоги постраждалим у мирний час та в особливий період.

Стаття 8. Єдина державна система цивільного захисту

Забезпечення реалізації державної політики у сфері цивільного захисту здійснюється єдиною державною системою цивільного захисту (ЄДС ЦЗ), яка складається з функціональних і територіальних підсистем та їх ланок.

Згідно з Постановою КМУ від 09.01.2014 № 11 «Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту», який визначає ПЕРЕЛІК центральних органів виконавчої влади, що створюють функціональні підсистеми єдиної державної системи цивільного захисту. **МОН є однією із функціональних підсистем ЄДС ЦЗ.**

Стаття 20. Завдання і обов'язки суб'єктів господарювання.

Стаття 6 п.4. Для координації робіт з ліквідації конкретної надзвичайної ситуації та її наслідків на державному, регіональному, місцевому та об'єктовому рівнях утворюються спеціальні комісії з ліквідації надзвичайної ситуації.

Стаття 26. Формування цивільного захисту.

Глава 6. Оповіщення та інформування суб'єктів забезпечення цивільного захисту.

Глава 7. Укриття населення у захисних спорудах цивільного захисту та евакуаційні заходи.

Глава 10. Навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях.

Глава 15. Організація робіт з реагування на надзвичайні ситуації.

Глава 16. Ліквідація наслідків надзвичайних ситуацій

Стаття 130. Планування діяльності єдиної державної системи цивільного захисту.

Постанова кабінету міністрів України від 26.06.2013 року №444 «Про затвердження Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях».

П.3. Організація навчання населення покладається:

працюючого та непрацюючого - на ДСНС, Раду міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування;

дітей дошкільного віку, учнів та студентів - на МОН.

П.5. Навчання населення складається з:

навчання безпосередньо на підприємствах, в установах та організаціях;

навчання за межами підприємств, установ та організацій керівного складу і фахівців з питань цивільного захисту та пожежної безпеки;

практичної підготовки під час проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту;

навчання під час здобуття відповідного освітнього рівня у навчальних закладах системи освіти;

самостійного вивчення інформації про дії в умовах надзвичайних ситуацій.

Організація заходів цивільного захисту в установах та закладах освіти.

У кожному відділу освіти (ЗОШ, ПТНЗ, ДНЗ) має бути виданий наказ «Про організацію і ведення цивільного захисту», в якому повинна чітко визначена структура цивільного захисту об'єкта.

Відповідно до ст. 20 глави 4 Розділу III Кодексу ЦЗ України:

- П.2.3. «У навчальних закладах з денною формою навчання з чисельністю 500 і більше осіб, які навчаються, призначаються посадові особи з питань цивільного захисту», тобто у навчальному закладі призначається штатна посадова особа з питань цивільного захисту.

- П.2.4. «У суб'єктах господарювання з чисельністю працюючих до 200 осіб призначаються особи з питань цивільного захисту за рахунок штатної чисельності суб'єкта господарювання».

Відповідно до наказу ДСНС України від 12.07.2016 № 335 «Про затвердження Примірного переліку документів з питань цивільного захисту, що розробляються центральними і місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, суб'єктами господарювання»:

Суб'єкти господарювання, з чисельністю працюючого персоналу 50 осіб і менше, розробляють «Інструкцію щодо дій персоналу суб'єкта господарювання у разі загрози або виникнення надзвичайних ситуацій».

Суб'єкти господарювання, з чисельністю працюючого персоналу понад 50 осіб розробляють «План реагування на надзвичайні ситуації».

Наказ МОН України від 03.09.2009 р №814 визначає наступну структуру цивільного захисту навчального закладу:

- керівник структури цивільного захисту – керівник навчального закладу;

- орган управління структурою цивільного захисту – очолює заступник керівника навчального закладу, до складу органу призначаються найбільш підготовлені працівники навчального закладу;

- сили і засоби структури цивільного захисту. Наказ в статті 13 визначає: «За рішенням Міністерства освіти і науки України, Міністерства освіти і науки Автономної Республіки Крим, органів управління освітою і наукою обласних, міст Києва та Севастополя державних адміністрацій, за наказами ректорів (директорів) навчальних закладів, установ, організацій та підприємств галузі на базі існуючих спеціалізованих служб і підрозділів (будівельних, медичних, хімічних, ремонтних, інформаційних та інших) створюються і забезпечуються необхідними матеріально-технічними засобами, приладами та військово-технічним майном позаштатні спеціалізовані служби і об'єктові невоєнізовані формування, призначені для проведення конкретних видів невідкладних робіт у процесі запобігання і реагування на надзвичайні ситуації. Це - групи людей, об'єднані в загони, команди, групи, ланки - оперативні, евакуаційні, зв'язку та оповіщення; радіаційного та хімічного спостереження, розвідки та контролю опромінення; медичного захисту, протипожежних заходів, охорони громадського порядку, зберігання та видачі засобів індивідуального захисту, утримання захисних споруд, транспортного забезпечення тощо. Ці формування проходять спеціальне навчання, періодично залучаються до участі у практичному відпрацюванні дій з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій на своєму об'єкті разом із територіальними силами постійної готовності».

Згідно Постанова КМУ від 09.10.2013 №787, яка в статті 3 визначає: «Об'єктові формування цивільного захисту утворюються суб'єктами господарювання, які мають чисельність працюючого персоналу понад 50 осіб та володіють транспортною, будівельною, комунальною, медичною, пожежною та іншою спеціальною технікою і відповідають одній з таких умов:

віднесені до відповідної категорії цивільного захисту (особливої важливості, першої або другої категорії);

мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави та (або) продовжують свою виробничу діяльність в особливий період;

експлуатують об'єкти підвищеної небезпеки або потенційно небезпечні об'єкти»

Нескладно зробити висновок, що навчальні заклади не відповідають визначеним умовам і можуть не створювати формування. Питання – створювати або не створювати сили для реагування – вирішує керівник. У разі відсутності сил для реагування у закладі, час реагування на НС в такому випадку визначається часом прибуття підрозділів відповідних міністерств і відомств. Зростає важливість взаємодії з відповідними спеціалізованими міськими (районними) службами.

Комісія з питань надзвичайних ситуацій закладу освіти є основним органом, який планує і реалізує заходи запобігання НС і координує дії у випадку виникнення НС.

Орієнтовно об'єктова ланка єдиної державної системи цивільного захисту у відділі освіти (ЗОШ, ПТНЗ, ДНЗ) має бути такою:

Для відділів освіти (ЗОШ, ПТНЗ, ДНЗ) з чисельністю персоналу 50 осіб і менше

- посадова особа (особа) з питань цивільного захисту;
- комісія з питань надзвичайних ситуацій;
- відповідальний з питань евакуації;
- керівник робіт з ліквідації надзвичайних ситуацій;
- відповідальний за здійснення оповіщення і зв'язку у разі загрози чи виникнення надзвичайних ситуацій;
- відповідальний за матеріально-технічне забезпечення заходів з цивільного захисту;

- відповідальний за медичне забезпечення у разі загрози чи виникнення надзвичайних ситуацій;
  - відповідальний за пожежну безпеку.
- Для відділів освіти (ЗОШ, ПТНЗ, ДНЗ) з чисельністю персоналу більше 50 осіб
- посадова особа (особа) з питань цивільного захисту;
  - комісія з питань надзвичайних ситуацій;
  - комісія з питань евакуації;
  - керівник робіт з ліквідації надзвичайних ситуацій;
  - відповідальний за здійснення оповіщення і зв'язку у разі загрози чи виникнення надзвичайних ситуацій;
  - відповідальний за матеріально-технічне забезпечення заходів з цивільного захисту;
  - відповідальний за медичне забезпечення у разі загрози чи виникнення надзвичайних ситуацій;
  - відповідальний за пожежну безпеку.

Обов'язково мають бути розроблені та затверджені функціональні обов'язки головам комісій з питань надзвичайних ситуацій, з питань евакуації (відповідальному з питань евакуації), керівнику робіт з ліквідації надзвичайних ситуацій, відповідальним за здійснення оповіщення і зв'язку у разі загрози чи виникнення надзвичайних ситуацій, за матеріально-технічне забезпечення заходів з цивільного захисту, за медичне забезпечення у разі загрози чи виникнення надзвичайних ситуацій, за пожежну безпеку у відділі освіти (ЗОШ, ПТНЗ, ДНЗ).

Порядок проведення об'єктових тренувань у навчальних закладах.

Об'єктові тренування в закладах освіти – практичне відпрацювання заходів реагування на різні НС всім колективом закладів освіти.

Наказом МВС України від 11.09.2014 №934 затверджений Порядок організації та проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту.

Наказом визначено:

«Ст. 2.14. У вищих навчальних закладах, а також на підприємствах, в установах, організаціях з чисельністю працюючих менше 50 осіб з метою комплексного відпрацювання заходів, передбачених інструкціями щодо дій персоналу у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій, замість навчання щороку тривалістю до 8 годин проводиться комплексне об'єктове тренування.

Тренування з учасниками навчально-виховного процесу щодо надзвичайних ситуацій та дій при виникненні пожеж у дошкільних, загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладах проводяться як Тиждень безпеки дитини та День цивільного захисту.

2.15. Підготовка та проведення такого тренування здійснюються особисто керівником навчального закладу, підприємства, установи, організації на підставі виданого ним наказу. До участі у тренуванні залучаються усі працівники навчального закладу, підприємства, установи, організації. Залучення студентів, учнів та дітей до відпрацювання навчальних питань, які потребують їх участі (заповнення захисної споруди, евакуація тощо), проводиться у найбільш зручний для навчального закладу час.

2.18. Тренування у навчальних закладах проводяться без припинення навчально-виховного процесу».

Успіх проведення тренування великою мірою залежить від його завчасного задуму (визначення теми і мети тренування, чіткого керівництва та правильного визначення складу учасників) та підготовки.

Особливістю тренування в навчальних закладах є його планування і проведення одночасно з іншими заходами. Це День цивільного захисту в загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладах і Тиждень безпеки дитини в дошкільних навчальних закладах. Тому необхідно узгодити документи щодо планування і проведення тренування з планом проведення Дня цивільного захисту (Тижня безпеки дитини).

На основі аналізу проведення попередніх тренувань та ймовірних загроз, моделювання можливих надзвичайних ситуацій характерних для даного регіону, можливостей навчального закладу, керівник визначає тему і мету тренування, учасників тренування, місця проведення практичних заходів.

Підготовка учасників тренування здійснюється з урахуванням характеру діяльності, особливостей територіального розміщення, метеорологічних і сейсмологічних умов, кваліфікації учасників, стану цивільного захисту у навчальному закладі. На цьому етапі також проводиться підготовка навчальних місць, засобів імітації, перевірка об'єктової системи оповіщення.

Підготовка та проведення тренування здійснюється особисто керівником навчального закладу на підставі виданого ним наказу. До участі у тренуванні залучаються усі працівники навчального закладу. Залучення учнів до відпрацювання навчальних питань, які потребують їх участі (заповнення захисної споруди, евакуація, тощо) проводиться у найбільш зручній для навчального закладу час.

Підготовчий період тренування включає:

проходження керівником навчального закладу та керівником штабу керівництва відповідного навчання у навчально-методичному центрі цивільного захисту та безпеки життєдіяльності за категорією «Керівники та особи, які очолюють штаби керівництва спеціальних об'єктових навчань, тренувань з відпрацювання дій відповідно до планів реагування на надзвичайні ситуації, планів локалізації і ліквідації наслідків аварій на об'єктах підвищеної небезпеки та планів цивільного захисту на особливий період». Відповідно до Постанови КМУ від 23.10.2013 р. № 819 «Про затвердження Порядку проведення навчання керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту» періодичність навчання за цією категорією 1 раз на 3 роки;

проходження керівниками навчальних груп відповідного навчання у навчально-методичному центрі цивільного захисту та безпеки життєдіяльності за категорією «Керівники навчальних груп з підготовки працівників суб'єктів господарювання діям у надзвичайних ситуаціях». Періодичність навчання за цією категорією теж 1 раз на 3 роки;

проходження педагогічними та іншими працівниками навчального закладу навчання за програмами загальної підготовки;

проведення комісією навчального закладу, яку очолює сам керівник і до складу якої включається представник відповідного територіального органу ДСНС України, попереднього контролю знань і умінь тих, хто навчається за програмою загальної підготовки.

При розробці робочої навчальної програми загальної підготовки працівників відділу освіти (ЗОШ, ПТНЗ, ДНЗ) до дій у надзвичайних ситуаціях необхідно керуватися програмою загальної підготовки працівників підприємств, установ та організацій до дій у надзвичайних ситуаціях, яка викладена у наказі ДСНС України від 08.08.2014 р. № 454 «Про внесення змін до програми загальної підготовки працівників підприємств, установ та організацій до дій у надзвичайних ситуаціях».

Для проведення тренування відпрацьовуються наступні документи:

1) наказ керівника навчального закладу „Про підготовку та проведення тренування з учасниками навчально-виховного процесу щодо надзвичайних ситуацій та дій при виникненні пожеж”;

2) план проведення тренування;

3) план імітації (за необхідністю).

Підготовка до тренування здійснюється на підставі НАКАЗУ керівника навчального закладу «Про підготовку та проведення тренування з питань цивільного захисту», який видається керівником закладу не пізніше, ніж за 45 днів до його проведення. З моменту видання та доведення до виконавців вимог цього наказу, розпочинається безпосереднє планування його заходів.

Відповідно до вимог наказу розробляється ПЛАН проведення тренування, який затверджується керівником навчального закладу і погоджується з територіальним органом управління освітою.

План проведення є основним документом, який визначає хід тренування, послідовність відпрацювання навчальних питань, розробляється текстуально з такими додатками: план об'єкта з графічним показом навчальних місць, переліком засобів імітації. План імітації може відпрацьовуватися окремо.

Кількість та зміст етапів визначається керівником тренування з таким розрахунком, щоб розкривалася тема та досягалася мета тренування у відведений для його проведення час. Як правило тренування проводиться у 2 етапи.

Відпрацювання навчальних питань, які потребують участі учнів (заповнення захисної споруди, евакуація, тощо) проводиться, як правило під час великої перерви або в найбільш зручний для навчального закладу час.

Практичні заходи тренування проводяться з імітацією дій у надзвичайних ситуаціях та при виникненні пожеж. Імітація даних заходів залежить від навчальних цілей, особливостей навчального закладу, характеру місцевості і наявності імітаційних засобів. Окремі елементи імітації доповнюються відповідними знаками, вказівниками, прапорцями, пояснювальними написами.

Особи, які беруть участь у тренуванні зобов'язані дотримуватись вимог безпеки, правил експлуатації обладнання та вимог відповідних інструкцій.

НМЦ ЦЗ та БЖД Кіровоградської області